

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/212/187/95

◆ REAKCJE NA WYNIKI II TURY WYBORÓW PREZYDENCKICH
◆ OPINIE O PREZYDENTURZE LECHA WAŁĘSY I PRZYSZŁEJ
PREZYDENTURZE ALEKSANDRA KWAŚNIEWSKIEGO

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LISTOPAD 1995

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

REAKCJE NA WYNIKI II TURY WYBORÓW PREZYDENCKICH

Od sześciu lat trwa w Polsce walka o nowy ład społeczny. Pierwsze w naszej nowej historii demokratyczne wybory prezydenckie przyniosły umocnienie władzy o solidarnościowych korzeniach. Jednakże w wyborach parlamentarnych w 1991 roku znaczące poparcie uzyskały partie postkomunistyczne. W kolejnych wyborach (w 1993 roku) zdobyły one zdecydowaną przewagę.

Listopadowe wybory prezydenckie miały rozstrzygnąć, czy przejmowanie władzy przez postkomunistów zostanie zahamowane. W tej sytuacji wybory stały się bardzo ważnym etapem w zmaganiach o nowy ład społeczny. Społeczeństwo wiązało z nimi równie wielkie nadzieje jak obawy.

Badania przeprowadzone bezpośrednio po wyborach¹ pozwalają odpowiedzieć na pytanie, z jakimi uczuciami Polacy przyjęli ich wynik.

	CBOS	
Z jakimi uczuciami przyjął(ęła) Pan(i) wyniki II tury wyborów prezydenckich? (w nawiasach podano rozkład odpowiedzi na takie samo pytanie zadane po I turze wyborów)		
Z zadowoleniem	36%	(31%)
Z obawą	32%	(29%)
Z niepewnością	21%	(23%)
Z zaskoczeniem	20%	(17%)
Z radością	18%	(12%)
Z rozczarowaniem	17%	(16%)
Z obojętnością	14%	(18%)
Ze zniechęceniem	8%	(6%)
Ze złością	5%	(4%)
Trudno powiedzieć	1%	(4%)

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wybrać po dwa określenia najlepiej opisujące ich uczucia.

¹ Badanie „Omnibus” przeprowadzono w dniach 24-29 listopada ‘95 na reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski (N=1175).

Wybór Aleksandra Kwaśniewskiego na prezydenta społeczeństwo przyjęło z mieszanymi uczuciami - głównie z zadowoleniem (36%) i obawą (32%). Dla jednej piątej badanych wynik wyborów był zaskoczeniem. Zbliżone odsetki respondentów odczuły niepewność (21%) oraz radość (18%). Co szósty badany przeżył rozczarowanie (17%), co siódmy zaś zareagował obojętnością (14%). Najmniej osób przyznaje się do tego, że ogarnęło ich zniechęcenie (8%) lub złość (5%). Wynik wyborów spowodował u wszystkich na tyle silne i czytelne emocje, że tylko co setny badany nie potrafił ich określić.

W porównaniu z reakcjami badanych na wyniki I tury, ostateczne rozstrzygnięcie wyborów przyniosło stosunkowo niewielki wzrost uczuć radości i zadowolenia.

Interesowało nas, z jakimi uczuciami przyjęli wynik II tury wyborcy Aleksandra Kwaśniewskiego i Lecha Wałęsy.

Elektorat Aleksandra Kwaśniewskiego		CBOS
Z jakimi uczuciami przyjął(ęła) Pan(i) wyniki II tury wyborów prezydenckich? (w nawiasach podano rozkład odpowiedzi na takie samo pytanie zadane po I turze wyborów)		
Z zadowoleniem	73%	(78%)
Z radością	38%	(44%)
Z obawą	17%	(12%)
Z zaskoczeniem	15%	(14%)
Z niepewnością	15%	(14%)
Z obojętnością	8%	(8%)
Z rozczarowaniem	3%	(1%)
Ze zniechęceniem	2%	(1%)
Ze złością	0%	(0%)
	N=457	

Niewątpliwie największą satysfakcję odczuli wyborcy zwycięskiego kandydata - prawie trzy czwarte z nich zareagowało zadowoleniem, a niespełna dwie piąte radością. Niemniej co szósty wyborca Aleksandra Kwaśniewskiego przyznał się do obaw związanych z nową prezydenturą, prawie co siódmy zaś do uczucia niepewności i tyle samo do zaskoczenia. Znikoma część przeżyła rozczarowanie i zniechęcenie, nikt nie zareagował złością, natomiast stosunkowo sporo wyborców obojętnie przyjęło wygraną swego kandydata.

W porównaniu z reakcjami wyborców Kwaśniewskiego na wyniki I tury, ostateczne zwycięstwo ich kandydata w walce o prezydenturę wywołało stosunkowo niewielki wzrost uczuć radości i zadowolenia (o 5-6 punktów procentowych) oraz zmniejszenie obaw (o 5 punktów).

Elektorat Lecha Wałęsy		CBOS
Z jakimi uczuciami przyjął(ęła) Pan(i) wyniki II tury wyborów prezydenckich? (w nawiasach podano rozkład odpowiedzi na takie samo pytanie zadane po I turze wyborów)		
Z obawą	50%	(47%)
Z rozczarowaniem	36%	(37%)
Z niepewnością	26%	(27%)
Ze zniechęceniem	25%	(14%)
Z zaskoczeniem	25%	(26%)
Ze złością	12%	(12%)
Z obojętnością	10%	(7%)
Z zadowoleniem	6%	(9%)
Z radością	2%	(4%)
N=433		

Skrajnie odmienne reakcje na zwycięstwo Aleksandra Kwaśniewskiego obserwujemy wśród wyborców Lecha Wałęsy. Połowa z nich przyjęła wynik wyborów z obawą, a ponad jedna trzecia z rozczarowaniem. Dość częste były uczucia niepewności (26%), zniechęcenia i zaskoczenia (po 25%), nieco rzadsze - złości (12%). Stosunkowo niewielka część zareagowała zadowoleniem, a znikoma - radością.

Zastanawiające jest, że tylko jedna czwarta elektoratu Lecha Wałęsy była zaskoczona wynikiem wyborów. Czyżby pozostali przewidywali możliwość przegranej swego kandydata? Wszak po I turze właśnie w elektoracie Lecha Wałęsy dominowały uczucia obawy i niepewności. Dla wielu osób głosowanie na niego było wyborem strategicznym i negatywnym, a nie podyktowanym "sercem"². Poza tym prawdopodobnie klęska Lecha Wałęsy wywołała wśród jego wyborców uczucia silniejsze niż zaskoczenie i właśnie one były przede wszystkim wskazywane przez badanych.

² Por. komunikat CBOS „Między I a II turą wyborów prezydenckich: reakcje na wyniki I tury, termin podjęcia decyzji, przepływ elektoratów, ocena przyszłej prezydentury”, listopad '95.

Reakcje wyborców obecnego prezydenta na ostateczny rezultat wyborów i przegrana ich kandydata spowodowały - w porównaniu z reakcjami na wyniki I tury - znaczący wzrost zniechęcenia (o 11 punktów procentowych).

Podsumowując zauważmy, że społeczne reakcje na wynik wyborów prezydenckich występują w dwóch, skrajnie różnych konstelacjach - jako "syndrom zwycięstwa" (charakterystyczny dla wyborców Aleksandra Kwaśniewskiego), w którym wyraźnie dominują uczucia zadowolenia i radości, oraz jako "syndrom przegranej" (typowy dla wyborców Lecha Wałęsy), w którym zdecydowanie przeważają uczucia obawy, rozczarowania, niepewności, zniechęcenia i zaskoczenia.

"Syndrom zwycięstwa"

"Syndrom zwycięstwa" najwyraźniej wystąpił wśród respondentów o lewicowych poglądach politycznych, zwolenników PSL-Porozumienie Ludowe oraz w elektoracie SLD, w którym zwycięstwo Aleksandra Kwaśniewskiego wywołało najwięcej radości i stosunkowo najmniej obaw.

Tabela 1 w procentach

Z jakimi uczuciami przyjął(ęła) Pan(i) wyniki II tury wyborów prezydenckich?	Osoby o lewicowych poglądach politycznych	Zwolennicy			
		PSL-PL	SLD	PSL	UP
Z zadowoleniem	70	64	74	56	34
Z radością	38	46	53	17	18
Z obawą	20	22	13	40	39
Z zaskoczeniem	18	20	14	7	22
Z niepewnością	17	14	16	30	19
Z obojętnością	8	6	6	9	14
Z rozczarowaniem	3	5	2	11	17
Ze zniechęceniem	1	1	1	4	2
Ze złością	1	0	0	1	5
Liczba osób	226	41	163	61	53

Natomiast reakcje zwolenników PSL nie były tak wyraźnie optymistyczne. Dwukrotnie częściej niż osoby o poglądach lewicowych odczuli oni obawę oraz niepewność związane z nową prezydenturą, więcej osób wśród nich przeżyło również rozczarowanie. Wybór Kwaśniewskiego w znacznie mniejszym stopniu niż dla innych był dla nich powodem do zadowolenia i radości, o wiele mniej także ich zaskoczył.

Jeszcze dalsze od "syndromu zwycięstwa" były reakcje sympatyków Unii Pracy. W ich uczuciach obawy zdominowały zadowolenie. Znacznie częściej niż inni doznali oni rozczarowania i zareagowali obojętnością na wyborczy sukces Kwaśniewskiego.

Spośród grup społecznych uczuciami charakterystycznymi dla "syndromu zwycięstwa" zareagowała na wynik wyborów przede wszystkim ucząca się młodzież, a także osoby nie uczestniczące w życiu religijnym.

Tabela 2

w procentach

Z jakimi uczuciami przyjął(ęła) Pan(i) wyniki II tury wyborów prezydenckich?	Ucząca się młodzież	Osoby nie uczestniczące w życiu religijnym
Z zadowoleniem	50	46
Z radością	23	29
Z obawą	23	23
Z niepewnością	21	16
Z obojętnością	20	14
Z zaskoczeniem	17	15
Z rozczarowaniem	14	14
Ze zniechęceniem	2	10
Ze złością	0	4
Liczba osób	55	119

"Syndrom przegranej"

"Syndrom przegranej" najwyraźniej wystąpił u respondentów o prawicowych poglądach politycznych, w elektoracie NSZZ "Solidarność" oraz wśród sympatyków ZChN. Ci ostatni jednak dość specyficznie przyjęli wynik wyborów - przede wszystkim z niepewnością, ale bez złości.

Tabela 3

w procentach

Z jakimi uczuciami przyjął(ęła) Pan(i) wyniki II tury wyborów prezydenckich?	Osoby o prawicowych poglądach politycznych	Zwolennicy					
		NSZZ "S"	ZChN	UW	BBWR	RdR	KPN
Z obawą	47	47	54	45	38	34	25
Z rozczarowaniem	35	39	25	27	49	37	30
Z niepewnością	25	27	40	28	14	29	22
Ze zniechęceniem	17	18	14	12	12	27	13
Z zaskoczeniem	22	19	22	22	30	13	33
Ze złością	13	17	0	12	5	3	24
Z obojętnością	10	6	17	12	9	13	16
Z zadowoleniem	8	10	3	18	17	15	4
Z radością	3	3	3	8	10	2	15
Liczba osób	359	128	23	67	42	26	20

Mniej spójny "syndrom przegranej" wystąpił wśród zwolenników pozostałych ugrupowań: w związku z wynikiem wyborów zdecydowanie rzadziej odczuli oni obawę, natomiast częściej niż inni przyjęli ten fakt z zadowoleniem.

Szczególnie nietypowa okazała się reakcja elektoratu KPN. W grupie tej dominującym uczuciem było zaskoczenie. W porównaniu z pozostałymi znacznie mniej osób odczuło obawę, natomiast zdecydowanie więcej - zarówno złość, jak i radość.

W grupach społecznych "syndrom przegranej" można było zaobserwować przede wszystkim u osób najbardziej zaangażowanych w życie Kościoła. Zbliżone, choć nieco mniej spójne, były reakcje badanych z wyższym wykształceniem, kadry kierowniczej i inteligencji oraz mieszkańców wielkich miast.

Tabela 4

w procentach

Z jakimi uczuciami przyjął(ęła) Pan(i) wyniki II tury wyborów prezydenckich?	Osoby najbardziej zaangażowane w życie Kościoła	Osoby z wyższym wykształceniem	Kadra kierownicza i inteligencja	Mieszkańcy wielkich miast
Z obawą	37	43	37	42
Z rozczarowaniem	35	25	29	21
Z zaskoczeniem	25	15	15	27
Z niepewnością	25	19	21	25
Z obojętnością	14	12	11	10
Ze zniechęceniem	13	15	18	13
Z zadowoleniem	13	24	28	25
Ze złością	9	9	10	6
Z radością	3	8	7	7
Liczba osób	89	82	74	131

★

★ ★

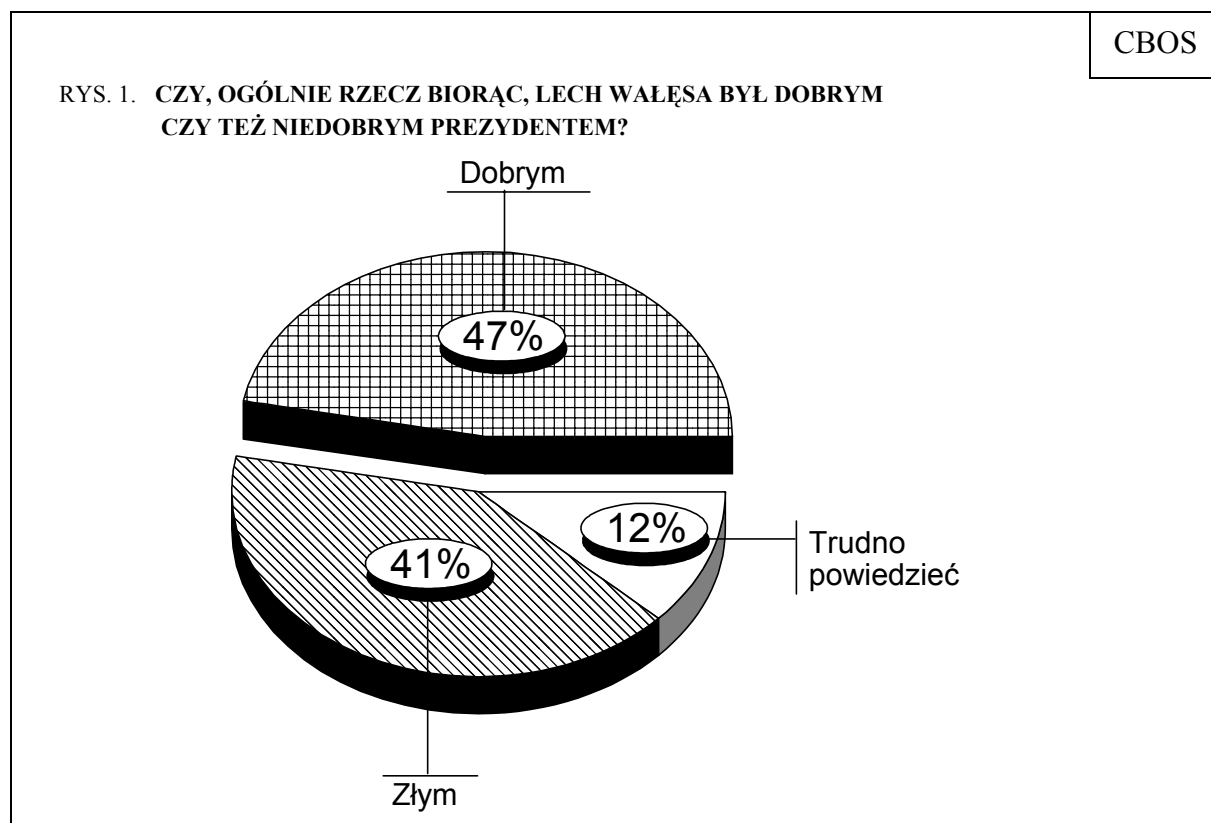
Na zakończenie warto sobie uświadomić, że nowa prezydentura wzbudziła najwięcej obaw w elektoratach ZChN (54%), NSZZ "Solidarność" (47%) i Unii Wolności (45%), a także wśród osób o prawicowych poglądach politycznych (47%), z wyższym wykształceniem (43%), prywatnych przedsiębiorców (43%) i mieszkańców największych miast (42%).

OPINIE O PREZYDENTURZE LECHA WAŁĘSY I PRZYSZLEJ PREZYDENTURZE ALEKSANDRA KWAŚNIEWSKIEGO

Okres między wyborami prezydenckimi a objęciem urzędu przez prezydenta elekta sprzyja różnego rodzaju ocenom i przewidywaniom. Jest to sytuacja tym bardziej szczególna, że towarzyszy jej istotna zmiana układu sił politycznych w kraju. Ostatnie tygodnie prezydentury Lecha Wałęsy skłaniają do pewnych podsumowań. Czy pierwszy po wojnie prezydent wybrany w wyborach powszechnych dobrze pełnił swój urząd? Jakim prezydentem będzie Aleksander Kwaśniewski?

Niemal połowa respondentów uważa, że Lech Wałęsa był dobrym prezydentem. Jednak jego prezydentury nie można oceniać jednoznacznie pozytywnie, gdyż 41% ankietowanych ma przeciwne zdanie w tej kwestii.

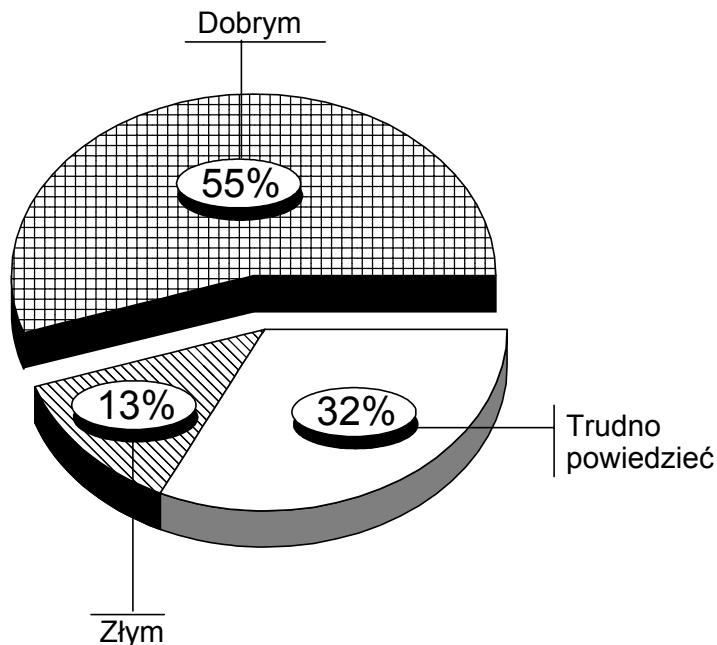
Oczywiście prezydenturę Lecha Wałęsy znacznie lepiej ocenia jego elektorat niż osoby, które w II turze wyborów poparły Aleksandra Kwaśniewskiego. Niemal 80% wyborców Wałęsy uznało go za dobrego lub bardzo dobrego prezydenta. Co ciekawe, 13% respondentów poparło w wyborach Lecha Wałęsę, mimo iż ich zdaniem był złym prezydentem. Można sądzić, że są to osoby, dla których reelekcja Wałęsy była "mniejszym złem" niż wybór jego kontrkandydata. Wśród osób, które głosowały na Aleksandra Kwaśniewskiego, Lech Wałęsa zebrał oceny zdecydowanie negatywne - dwie trzecie spośród nich uważa, że Wałęsa był złym prezydentem.

Dane wskazują, że na ocenę prezydentury Lecha Wałęsy najistotniejszy wpływ ma religijność i samoidentyfikacja polityczna. Osoby deklarujące częsty udział w praktykach religijnych i prawicowe poglądy zdecydowanie częściej pozytywnie oceniają Wałęsę jako prezydenta, natomiast respondenci nie uczestniczący w praktykach religijnych i mający poglądy lewicowe znacznie częściej uznają go za złego prezydenta. Lepiej oceniają go badani z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym niż osoby legitymujące się wykształceniem średnim i - w jeszcze większym stopniu - wyższym. Najwięcej pozytywnych ocen zyskał Lech Wałęsa wśród mieszkańców wielkich miast i w regionie południowo-zachodnim.

Ocena prezydentury Lecha Wałęsy oparta jest przede wszystkim na jego dotychczasowych dokonaniach (lub ich braku) jako głowy państwa. Natomiast opinie o przyszłej prezydenturze Aleksandra Kwaśniewskiego stanowią wypadkową nadziei i obaw związanych z prezydentem elektem. Zestawienia tych opinii nie należy zatem traktować w kategoriach prostego porównania. Przewidywania co do przyszłej prezydentury Kwaśniewskiego mogą być raczej uważane za swego rodzaju wskaźnik poziomu społecznych obaw i nadziei.

Ponad połowa badanych sądzi, że Kwaśniewski będzie dobrym prezydentem. Jednocześnie jednak co trzeci respondent nie potrafi wyrazić opinii w tej sprawie.

RYS. 2. JAK PAN(I) SĄDZI, JAKIM PREZYDENTEM BĘDZIE ALEKSANDER KWAŚNIEWSKI?

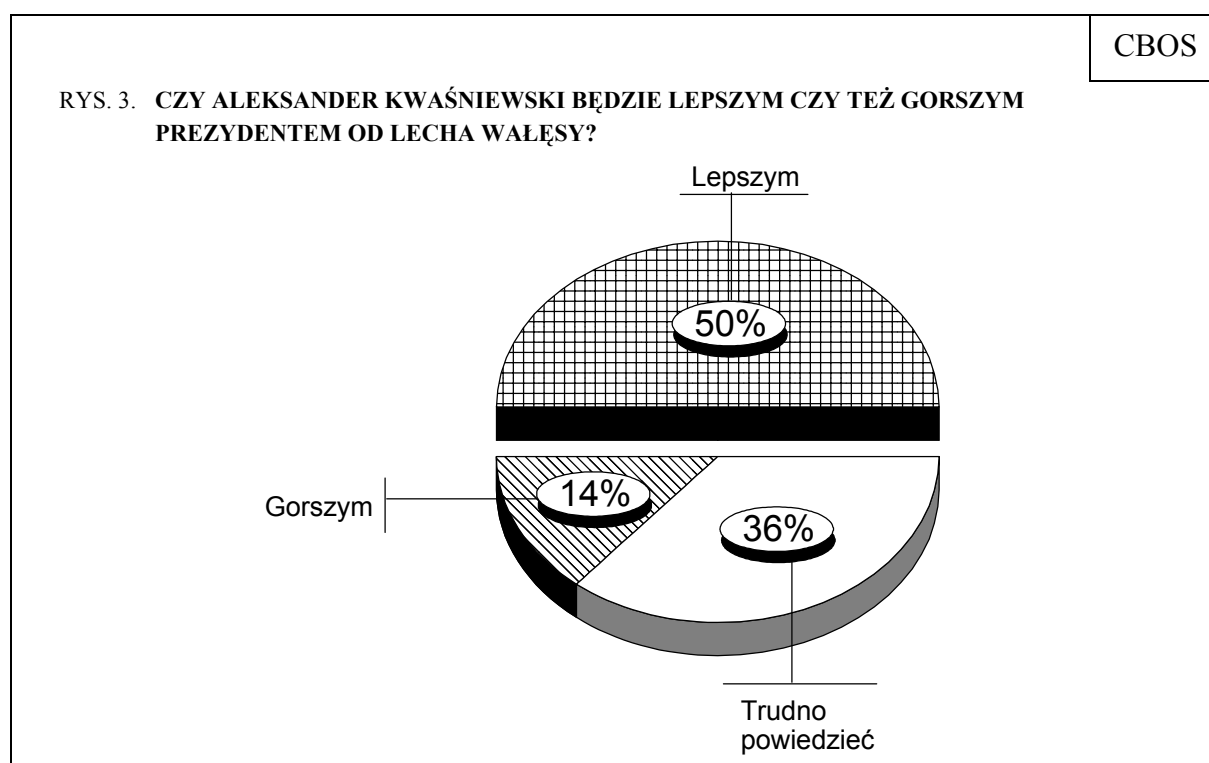

Spośród osób, które w II turze wyborów poparły Aleksandra Kwaśniewskiego, aż 86% jest przekonanych, że będzie on dobrym prezydentem. Wśród jego wyborców nie ma takich, którzy głosowali na niego, mimo iż uważają, że będzie złym prezydentem. Warto dodać, że elektorat Lecha Wałęsy nie ocenia Kwaśniewskiego jednoznacznie negatywnie. Co czwarty badany spośród tych, którzy oddali głos w wyborach na Lecha Wałęsę, sądzi, że Kwaśniewski będzie raczej dobrym prezydentem, a niemal połowa (46%) nie ma zdania w tej kwestii.

Podobnie jak w przypadku obecnego prezydenta, opinie o przyszłej prezydenturze Kwaśniewskiego mają związek przede wszystkim z religijnością i samoidentyfikacją polityczną. O tym, że będzie on dobrym prezydentem, przekonane są w większym niż przeciętnie stopniu osoby rzadko lub wcale nie uczestniczące w praktykach religijnych i deklarujące orientację lewicową, natomiast przeciwnego zdania są przede wszystkim często praktykujący i określający swoją opcję polityczną jako prawicową. Ponadto pozytywną opinię

o Kwaśniewskim jako prezydencie wyrażają w znacznej większości robotnicy niewykwalifikowani, mieszkańcy małych miast i osoby zadowolone ze swoich materialnych warunków życia. Natomiast przekonani o tym, że Kwaśniewski będzie złym prezydentem, są częściej niż przeciętnie mieszkańcy wielkich miast i osoby z wyższym wykształceniem.

Czy Aleksander Kwaśniewski będzie lepszym czy też gorszym prezydentem od Lecha Wałęsy? Odpowiadając na tak postawione pytanie co drugi respondent sądzi, że nowo wybrany prezydent będzie lepszy od obecnego.

Przeświadczenie, że prezydentem lepszym od obecnego będzie Aleksander Kwaśniewski wyrażają przede wszystkim jego wyborcy (66%). Przeciwnego zdania - co zrozumiałe - są osoby, które poparły w wyborach Lecha Wałęsę (69%). Ciekawe, że w obu elektoratach istnieją grupy respondentów uważających, że lepszym prezydentem byłby kontrkandydat, co może potwierdzać znaczenie w tych wyborach pozamerytorycznych motywów głosowania.

Istotnym czynnikiem określającym stanowisko ankietowanych w omawianej kwestii jest - podobnie jak w przypadku opinii dotyczących obecnej i przyszłej prezydentury - religijność i samoidentyfikacja polityczna. Spadkowi religijności (rozumianej jako deklarowana częstość uczestnictwa w praktykach religijnych) i przesuwaniu poglądów politycznych na lewo towarzyszy wzrost przekonania, że Aleksander Kwaśniewski będzie lepszym prezydentem od Lecha Wałęsy. Opinię, że zwycięzca wyborów będzie prezydentem gorszym niż obecny, wyrażają częściej niż przeciętnie mieszkańcy wielkich miast, osoby z wyższym wykształceniem, przedsiębiorcy oraz przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji. Dane socjodemograficzne potwierdzają zatem, że - ogólnie rzecz biorąc - w opinii ankietowanych lepszym prezydentem będzie ten, któremu udzielili poparcia w wyborach.

W Sądzie Najwyższym złożono liczne wnioski z żądaniem unieważnienia wyników wyborów. Wśród powodów wymieniano najczęściej nieprawidłowości mające miejsce w niektórych komisjach wyborczych oraz podanie niezgodnych z prawdą informacji na temat wykształcenia Kwaśniewskiego. Naszych respondentów zapytaliśmy m.in., co - ich zdaniem - powinno nastąpić, jeśli Sąd Najwyższy uzna te zarzuty za zasadne. Dane wskazują, że stanowisko w tej sprawie jest silnie związane z osobistym stosunkiem badanych do prezydentury obu kontrkandydatów. Im lepiej oceniają Lecha Wałęsę jako prezydenta, tym bardziej akceptują radykalne rozwiązania tej kwestii. Wśród osób oceniających Lecha Wałęsę jako zdecydowanie dobrego prezydenta, 65% uważa, że w takiej sytuacji Sąd Najwyższy powinien unieważnić wynik wyborów ewentualnie Kwaśniewski sam powinien zrezygnować z objęcia prezydentury. Respondenci zdecydowanie negatywnie oceniający Wałęsę jako prezydenta w przeważającej części (87%) sądzą, że nie warto nic robić, skoro wybór został już dokonany, lub też jest to dla nich sprawa o małym znaczeniu. Dokładnie odwrotną zależność można zauważyć w przypadku opinii o przyszłej prezydenturze Kwaśniewskiego.

Na zakończenie warto sprawdzić, jakie zdanie mają o obu prezydentach - obecnym i przyszłym - członkowie potencjalnych elektoratów partyjnych.

Tabela 1. Ocena Lecha Wałęsy jako prezydenta w elektoratach partyjnych

w procentach

Elektoraty	Był dobrym prezydentem	Był złym prezydentem	Trudno powiedzieć
BBWR	73	21	6
KPN	69	23	8
PSL	47	46	7
UPR	76	18	6
PSL - PL	34	59	7
RdR	50	50	0
ZChN	72	12	16
SLD	13	77	10
NSZZ "S"	88	8	4
UP	47	48	5
UW	49	39	12

W tabeli pominięto partie mające elektorat mniejszy niż 2%.

Tabela 2. Ocena Aleksandra Kwaśniewskiego jako przyszłego prezydenta w elektoratach partyjnych

w procentach

Elektoraty	Będzie dobrym prezydentem	Będzie złym prezydentem	Trudno powiedzieć
BBWR	21	48	31
KPN	18	47	35
PSL	84	0	16
UPR	54	22	24
PSL - PL	65	2	32
RdR	41	14	44
ZChN	27	16	57
SLD	92	0	8
NSZZ "S"	24	42	34
UP	62	6	31
UW	54	17	29

W tabeli pominięto partie mające elektorat mniejszy niż 2%.

Prezydenturę Lecha Wałęsy pozytywnie oceniają przede wszystkim osoby, które w chwili obecnej deklarują poparcie dla BBWR, KPN, UPR, ZChN i "Solidarności", a zatem ugrupowań określających się jako prawicowe. Tak duża aprobata ustępującego prezydenta wyrażana przez potencjalnych wyborców tych partii pozwala zatem - choć na razie bardzo ostrożnie - przypuszczać, że przyszedł blok ugrupowań prawicowych pod patronatem Lecha Wałęsy miałby szanse uzyskać znaczące poparcie w wyborach parlamentarnych.

Negatywny stosunek do prezydentury Lecha Wałęsy wyrażają przede wszystkim osoby deklarujące sympatię dla Sojuszu Lewicy Demokratycznej, przy jednoczesnym powszechnym przekonaniu, że nowy prezydent - Aleksander Kwaśniewski będzie dobrze pełnił swój urząd. Niemal równie silnie przekonani są o dobrej prezydenturze Kwaśniewskiego wyborcy PSL oraz większość osób deklarujących sympatię dla UP i PSL-PL. Istotne jest, że duża część potencjalnych wyborców ugrupowań prawicowych i centrowych skłania się ku opinii, że Kwaśniewski będzie dobrym prezydentem. Może to być symptomem pewnego pogodzenia się z wynikami wyborów. Być może również sama osoba prezydenta elekta wzbudza nieco mniejsze kontrowersje niż kojarzona z nim formacja polityczna.

Charakterystyczny, choć nie budzący zdziwienia, jest duży odsetek osób nie umiejących ocenić, jakim prezydentem będzie Aleksander Kwaśniewski. Szczególnie w przypadku osób sympatyzujących z ugrupowaniami prawicowymi i centrowymi ocena taka jest trudna, gdyż nakłada się na nią wiele obaw związanych z przejściem całej władzy w kraju przez przeciwną opcję polityczną.

★

★ ★

Generalnie rzecz biorąc, respondenci najczęściej uważają, że Aleksander Kwaśniewski będzie dobrym prezydentem, lepszym niż jego poprzednik, mimo że Lech Wałęsa został raczej pozytywnie oceniony jako prezydent. Na opinie badanych w omawianych kwestiach w najistotniejszy sposób wpływa ich religijność i samoidentyfikacja polityczna, a zatem te same czynniki, które w znaczącym stopniu zaważyły na decyzjach wyborczych.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. włocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Z jakimi uczuciami przyjął(ęła) Pan(i) wyniki II tury wyborów prezydenckich? 1 - Z radością; 2 - Z zadowoleniem; 3 - Z zaskoczeniem; 4 - Z niepewnością; 5 - Z rozczarowaniem; 6 - Ze zniechęceniem; 7 - Ze złością; 8 - Z obawą

(%)

	1	2	3	4	5	6	7	8
Ogółem	18	36	20	21	17	8	5	32
Płeć								
Mężczyźni	18	38	20	21	16	8	7	29
Kobiety	18	33	21	21	19	8	4	35
Wiek								
do 24 lat	20	37	21	19	19	11	3	34
25-34	16	38	23	19	18	9	7	35
35-44	17	37	17	27	16	6	7	33
45-54	19	35	23	22	16	8	3	34
55-64	20	37	20	18	15	8	5	28
65 lat i więcej	16	30	20	18	19	8	6	30
Miejsce zamieszkania								
Wieś	19	37	18	16	17	10	5	28
Miasto do 20 tys.	21	43	28	26	12	2	3	33
od 21 do 100 tys.	20	40	17	26	15	6	4	33
101-500 tys.	16	32	20	19	22	8	8	34
501 tys.i więcej mieszk.	7	25	27	25	21	13	6	42
Region								
Północny	19	41	19	18	18	5	4	30
Zachodni	21	40	27	19	17	6	6	29
Środkowozachodni	18	43	23	24	10	8	4	30
Środkowy	21	40	18	22	17	10	4	31
Wschodni	17	34	17	22	18	9	6	31
Południowo-wschodni	12	26	21	20	19	11	9	39
Południowo-zachodni	17	27	22	21	22	6	5	36
Wykształcenie								
Podstawowe	19	37	19	17	18	7	4	28
Zasadnicze zawodowe	20	36	24	21	13	7	4	32
Średnie	16	37	20	25	18	9	7	35
Wyższe	8	24	15	19	25	15	9	43
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier.,inteligencja	7	28	15	21	29	18	10	37
Prac.umysł.niż.szczębla	20	34	25	32	13	5	5	35
Pracownicy fiz.- umysł.	18	50	17	25	5	5	4	35
Robotnicy wykwalifikowani	17	32	27	18	21	7	6	36
Robotnicy niewykwalifik.	25	44	31	21	5	9	4	25
Rolnicy	17	38	20	22	11	10	2	33
Prywatni przedsiębiorcy	11	38	16	19	21	9	13	43
Bierni zawodowo								
Renciści	18	31	22	19	23	12	4	25
Emeryci	17	31	19	20	17	7	6	31
Uczniowie i studenci	23	50	17	21	14	2	0	23
Bezrobotni	18	38	16	16	18	8	9	31
Gospodynie domowe i inni	23	37	15	24	14	4	2	41
Pracujący poza rolnictwem								
Sfera budżetowa	12	33	20	24	24	9	7	40
Sektor państwowy	23	41	20	23	13	6	5	31
Sektor prywatny	16	35	24	21	18	9	7	35
Spółdzielczość	7	34	24	40	4	0	7	37
Dochody na jedną osobę								
Poniżej 125 zł	19	37	13	19	16	9	6	34
125 - 199	17	33	21	19	20	5	8	32
200 - 274	20	38	23	22	14	7	4	34
275 - 324	20	35	20	25	22	11	2	29
325 i powyżej	14	36	23	21	18	9	6	32
Ocena własnych war. mater.								
złe	20	37	19	21	14	9	5	32
Średnie	18	33	21	20	18	9	6	31
Dobre	14	38	20	22	20	5	5	35
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	3	13	25	25	35	13	9	37
Raz w tygodniu	15	32	22	22	17	7	6	36
Kilka razy w roku	22	46	18	19	14	8	3	27
W ogóle nie uczestniczy	29	46	15	16	14	10	4	23
Poglądy polityczne								
Lewica	38	70	18	17	3	1	1	20
Centrum	18	44	23	23	11	5	2	30
Prawica	3	8	22	25	35	17	13	47
Trudno powiedzieć	19	33	17	15	12	5	3	27

Tabela 1 (cd.) 9 - Z obojętnością;

(%)

	9	Trudno powiedzieć	Brak odpowiedzi	Liczba osób
Ogółem	14	1	0	1175
Płeć				
Mężczyźni	14	1	0	556
Kobiety	14	1	0	619
Wiek				
do 24 lat	14	0	0	160
25-34	14	0	1	211
35-44	12	3	0	260
45-54	10	0	0	197
55-64	17	2	0	155
65 lat i więcej	18	2	0	192
Miejsce zamieszkania				
Wieś	18	1	0	438
Miasto do 20 tys.	9	1	0	139
od 21 do 100 tys.	14	2	0	219
101-500 tys.	11	1	1	247
501 tys.i więcej mieszk.	10	0	0	131
Region				
Północny	13	0	2	159
Zachodni	15	1	0	121
Środkowozachodni	11	1	0	175
Środkowy	12	0	0	202
Wschodni	17	2	0	138
Południowo-wschodni	18	1	0	174
Południowo-zachodni	14	1	0	206
Wykształcenie				
Podstawowe	17	3	0	394
Zasadnicze zawodowe	14	1	0	340
Średnie	11	0	1	360
Wyższe	12	0	0	82
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	11	0	0	74
Prac.umysł.niż.szczębla	7	1	0	108
Pracownicy fiz.- umysł.	11	0	5	53
Robotnicy wykwalifikowani	11	0	0	147
Robotnicy niewykwalifik.	8	2	0	56
Rolnicy	18	4	0	78
Prywatni przedsiębiorcy	7	0	0	61
Bierni zawodowo				
Renciści	14	1	0	167
Emeryci	18	3	0	199
Uczniowie i studenci	20	0	0	55
Bezrobotni	22	2	0	116
Gospodynie domowe i inni	14	1	0	60
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	9	0	0	121
Sektor państwowy	12	2	0	127
Sektor prywatny	7	0	1	229
Spółdzielczość	30	0	0	23
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 125 zł	17	2	0	206
125 - 199	19	1	0	128
200 - 274	12	1	0	319
275 - 324	10	1	0	155
325 i powyżej	13	1	1	306
Ocena własnych war. mater.				
Złe	16	2	0	367
Średnie	14	1	0	546
Dobre	12	1	0	260
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	14	0	3	89
Raz w tygodniu	14	2	0	648
Kilka razy w roku	14	1	0	319
W ogóle nie uczestniczy	14	1	0	119
Poglądy polityczne				
Lewica	8	0	0	226
Centrum	15	1	0	335
Prawica	10	1	0	359
Trudno powiedzieć	23	4	0	251

Tabela 2. Czy, ogólnie rzecz biorąc, Lech Wałęsa był dobrym czy też niedobrym prezydentem?

(%)

	Dobrym	Złym	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	47	41	12	1172
Płeć				
Mężczyźni	44	46	10	553
Kobiety	50	36	14	619
Wiek				
do 24 lat	51	37	13	160
25-34	53	35	12	208
35-44	47	42	11	260
45-54	45	47	8	197
55-64	40	46	14	155
65 lat i więcej	46	37	17	192
Miejsce zamieszkania				
Wieś	47	40	14	438
Miasto do 20 tys.	48	43	9	139
od 21 do 100 tys.	42	46	12	219
101-500 tys.	48	37	15	244
501 tys. i więcej mieszk.	55	38	7	131
Region				
Północny	41	43	16	156
Zachodni	38	49	12	121
Środkowo-zachodni	44	44	12	175
Środkowy	45	45	10	202
Wschodni	43	42	15	138
Południowo-wschodni	55	33	12	174
Południowo-zachodni	58	31	11	206
Wykształcenie				
Podstawowe	49	36	14	394
Zasadnicze zawodowe	49	40	11	340
Średnie	44	44	12	357
Wyższe	39	48	12	82
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	36	49	16	74
Prac. umysł. niż. szczebla	46	42	12	108
Pracownicy fiz. - umysł.	49	45	7	50
Robotnicy wykwalifikowani	53	41	7	147
Robotnicy niewykwalifik.	50	45	5	56
Rolnicy	44	43	12	78
Prywatni przedsiębiorcy	52	35	12	61
Bierni zawodowo				
Renciści	53	34	14	167
Emeryci	42	40	19	199
Uczniowie i studenci	36	53	11	55
Bezrobotni	50	36	15	116
Gospodynie domowe i inni	53	40	7	60
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	48	42	10	121
Sektor państwowy	51	41	8	127
Sektor prywatny	48	43	9	226
Spółdzielczość	42	37	21	23
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 125 zł	48	41	11	206
125 - 199	54	34	12	128
200 - 274	48	42	11	319
275 - 324	45	40	15	155
325 i powyżej	45	43	12	303
Ocena własnych war. mater.				
Złe	42	47	10	367
Średnie	48	37	14	543
Dobre	52	38	10	260
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	75	12	13	86
Raz w tygodniu	51	36	12	648
Kilka razy w roku	39	51	10	319
W ogóle nie uczestniczy	26	56	18	119
Poglądy polityczne				
Lewica	20	71	8	226
Centrum	38	48	15	335
Prawica	75	18	6	359
Trudno powiedzieć	43	35	22	251

Tabela 3. Jak Pan(i) sądzi, jakim prezydentem będzie Aleksander Kwaśniewski?

	(%)			
	Dobrym	Złym	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	55	13	32	1172
Płeć				
Mężczyźni	57	15	27	553
Kobiety	52	11	37	619
Wiek				
do 24 lat	59	10	31	160
25-34	53	16	32	208
35-44	61	13	26	260
45-54	52	13	34	197
55-64	53	13	34	155
65 lat i więcej	47	14	39	192
Miejsce zamieszkania				
Wieś	53	11	36	438
Miasto do 20 tys.	65	12	23	139
od 21 do 100 tys.	61	9	31	219
101-500 tys.	48	16	36	244
501 tys. i więcej mieszk.	52	23	25	131
Region				
Północny	63	12	25	156
Zachodni	62	9	29	121
Środkowo-zachodni	59	9	32	175
Środkowy	58	16	26	202
Wschodni	49	16	35	138
Południowo-wschodni	42	14	44	174
Południowo-zachodni	51	14	35	206
Wykształcenie				
Podstawowe	54	11	35	394
Zasadnicze zawodowe	57	11	32	340
Średnie	55	15	30	357
Wyższe	46	24	29	82
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	48	24	29	74
Prac. umysł. niż. szczebla	59	12	29	108
Pracownicy fiz. - umysł.	61	11	28	50
Robotnicy wykwalifikowani	55	14	32	147
Robotnicy niewykwalifik.	76	4	20	56
Rolnicy	61	13	26	78
Prywatni przedsiębiorcy	55	18	27	61
Bierni zawodowo				
Renciści	49	17	34	167
Emeryci	47	12	42	199
Uczniowie i studenci	55	13	31	55
Bezrobotni	58	8	33	116
Gospodynie domowe i inni	54	9	37	60
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	56	18	27	121
Sektor państwowy	58	9	33	127
Sektor prywatny	58	16	26	226
Spółdzielczość	53	11	36	23
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 125 zł	56	11	33	206
125 - 199	47	18	36	128
200 - 274	55	12	33	319
275 - 324	50	18	32	155
325 i powyżej	61	11	28	303
Ocena własnych war. mater.				
Złe	52	14	34	367
Średnie	52	12	36	543
Dobre	64	14	22	260
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	27	30	43	86
Raz w tygodniu	53	14	33	648
Kilka razy w roku	62	8	30	319
W ogóle nie uczestniczy	64	9	27	119
Poglądy polityczne				
Lewica	83	4	14	226
Centrum	68	6	27	335
Prawica	30	30	40	359
Trudno powiedzieć	48	7	45	251

Tabela 4. Jak Pan(i) sądzi, czy Aleksander Kwaśniewski będzie lepszym czy też gorszym prezydentem od Lecha Wałęsy?

(%)

	Lepszym	Gorszym	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	50	14	36	1172
Płeć				
Mężczyźni	53	16	31	553
Kobiety	48	12	40	619
Wiek				
do 24 lat	52	14	34	160
25-34	49	16	35	208
35-44	55	14	31	260
45-54	47	13	40	197
55-64	53	14	34	155
65 lat i więcej	43	14	43	192
Miejsce zamieszkania				
Wieś	48	12	40	438
Miasto do 20 tys.	59	10	31	139
od 21 do 100 tys.	54	12	34	219
101-500 tys.	44	18	38	244
501 tys.i więcej mieszk.	51	23	26	131
Region				
Północny	60	14	26	156
Zachodni	60	12	29	121
Środkowozachodni	56	11	33	175
Środkowy	54	18	28	202
Wschodni	43	13	44	138
Południowo-wschodni	39	13	48	174
Południowo-zachodni	41	16	42	206
Wykształcenie				
Podstawowe	47	12	41	394
Zasadnicze zawodowe	50	13	37	340
Średnie	53	16	31	357
Wyższe	52	22	27	82
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier.,inteligencja	49	24	27	74
Prac.umysł.niż.szczębla	55	12	33	108
Pracownicy fiz.- umysł.	61	18	22	50
Robotnicy wykwalifikowani	47	14	39	147
Robotnicy niewykwalifik.	55	5	41	56
Rolnicy	49	15	36	78
Prywatni przedsiębiorcy	46	26	28	61
Bierni zawodowo				
Renciści	42	13	45	167
Emeryci	46	15	39	199
Uczniowie i studenci	58	8	34	55
Bezrobotni	57	14	30	116
Gospodynie domowe i inni	55	7	39	60
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	51	13	35	121
Sektor państwowy	45	13	42	127
Sektor prywatny	54	20	26	226
Spółdzielczość	52	11	37	23
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 125 zł	47	13	40	206
125 - 199	43	21	36	128
200 - 274	55	11	34	319
275 - 324	47	17	35	155
325 i powyżej	53	14	33	303
Ocena własnych war. mater.				
Złe	50	13	37	367
Średnie	46	14	40	543
Dobre	57	17	26	260
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	24	28	48	86
Raz w tygodniu	46	15	38	648
Kilka razy w roku	59	9	33	319
W ogóle nie uczestniczy	64	13	23	119
Poglądy polityczne				
Lewica	80	3	18	226
Centrum	65	5	30	335
Prawica	21	34	45	359
Trudno powiedzieć	46	9	46	251